

11. BÖLÜM

İKİ DİLLİ TÜRK ÇOCUKLARINA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE TÜRK KÜLTÜR VE EDEBİYATININ YERİ

Demet SANCI UZUN¹

GİRİŞ

“Bir dil bir insan, iki dil iki insan.”

Peki ya iki yarım dil bir insan eder mi? Bu sorunun yanıtı dilin işlevlerinde gizlidir. Alan yazında dilin iletişim, bildirişim aracı olma özelliği öne çıkarılır. Oysaki iletişimin gerçekleşmesi iletiyi oluşturacak anlamın zihinde var olması ile mümkündür. Yani dil, iletişimden önce de birtakım işlevler yerine getirir, en önemlisi birey ile nesne arasında ilişki kurarak düşüncüyü oluşturur. Börekçi (2009, s.3) düşünme sürecinin aşamaları sayılabilecek iletişim öncesi edimleri şöyle sıralar:

1. Nesneleri algılama,
2. Nesneleri adlandırma,
3. Nitelikleri fark etme,
4. Nitelikleri adlandırma,
5. Nesnelerle nitelikleri birleştirme.

Düşünme süreçleri dil aracılığıyla gerçekleştirildiği için bireyin anlam evreni, içinde bulunduğu toplumun anlama ve anlamlandırma biçiminden etkilenir, ortak bir dünya görüşü yani kültür oluşur. Dil aracılığıyla birey hem kendini hem nesnel gerçekliği hem de hamurunda yoğrulduğu kültürü var eder. Bu çok yönlü yaratımın başarılı biçimde gerçekleşmesi bireyin dil gelişimine bağlıdır. Çünkü insan, dili elverdiği ölçüde düşünebilir. “Afrika’daki bazı topluluklar için yeni doğmuş bir çocuk bir kuntu’dur, yani yalnızca bir şey’dir, henüz bir muntu, yani bir birey değildir. Çocuk ancak öğrenerek, özellikle dilini öğrenerek insan olacaktır (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, s.57).”

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

dili edinme doğal yollardan, otomatik biçimde gerçekleşirken, ikinci dili öğrenme ön bilgi ve bilinç gerektirir. Çocuk ikinci dili var olan dil örüntüleriyle karşılaştırarak, benzer ve farklı yönlerini sınıflandırarak öğrenir. Ana dili ile ilgili dil bilgisi olmayan çocuk bu karşılaştırmaları yapamaz ve ezber birtakım öğrenmeler gerçekleştirir. Bu öğrenmeler de günlük iletişimlerde destek sağlasa da akademik öğrenmelerde yeterli olmaz ve ikinci dil ile bilgi edinmeye çalışan çocuk dili anlamadığı için konuyu da anlamaz, akademik açıdan da başarısız olur.

Ana dili eksikliği yurt dışında yaşayan çocuğun zamanla sosyalleşme, iletişim kurma, problem çözme, yaratıcı düşünme, girişimcilik gibi pek çok alanda başarısız olması ya da başarısız olarak değerlendirilmesi sonucunu doğurur. Bu sorunların çözümü iyi bir ana dili ve kültür eğitimine bağlıdır.

Türk kültürünün taşıyıcısı ve aktarıcısı olan Türkçe eğitimi ile yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının dil becerileri geliştirilebilir, kimlik kazanmaları sağlanarak kendileri ve miras kültür ile olumlu bağ kurmaları sağlanabilir. Kendi kültürünü tanıyan çocuk farklı kültürleri anlamaya çalışarak daha uyumlu olabilir. Böylece sosyal, iletişimsel, bireysel hatta psikolojik pek çok sorun çözüme kavuşmuş olur.

Türkçe ve Türk Kültürü dersinde bu amaçlara ulaşmak için çeşitli yöntem, teknikler ve materyaller kullanılmalıdır. Dil öğretimi ve kültür aktarımında dersin başarılı olmasını sağlayabilecek en etkili araçlar edebî metinlerdir. Oluşturdukları ön bilgiler, sundukları yaşam deneyimleri ve kültürel öğeler ile pek çok fonksiyonu gerçekleştirecek olan metinlerin öğrenci düzeyine ve konunun amacına uygun seçilmesine, çok uzun olmamasına ve eğlenceli, dikkat çekici olmasına dikkat edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (1998). Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim. Ankara: TDK Yayınları.
- Aslan, C. (2017). Örnek eğitim durumlarıyla Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bağcı Ayrancı, B., Mete, F., Keskin, H. (2017). İki Dilli Türk Çocukları için “Türkçe ve Türk Kültürü” Kitaplarının Şekil Açısından Değerlendirilmesi. *Aydın Tömer Türkçe Uygulama ve Araştırma Merkezi. Yıl:2 sayı:2 (15-55)*.
- Börekçi, M. (2009). Türkiye Türkçesinde yapı ve işlev bakımından sözcükler. Erzurum: Eser Ofset Matbaacılık.
- Can, N. ve Can, M. (2009). Yurtdışında bulunan Türk çocuklarının eğitimleriyle ilgili sorunları ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 112-130.
- Cemiloğlu, M. (2013). Yeni programlara uyarlanmış Türk dili ve edebiyatı öğretimi. Ankara: Aktüel Yay.
- Coşkun, İ. (2018). Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi. Muammer Yılmaz (Ed.), *Dil öğretimi (1-15) içinde*. Ankara: PegemA Yayınevi.

- Çavuşoğlu, A. (2006). Ana dili, edinimi, önemi ve geliştirilmesi. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 37-46.
- Çelik, T. (2013). Dil ve edebiyat öğretimi. Ankara: Anı Yay.
- Çetin, İsmet (2010). Türk dili ve edebiyatı öğretiminin tarihî gelişimi. İsmet Çetin (Ed.), *Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri* (1-22) içinde. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çiftçi, M. (2020). Dil öğretimi. İsmet Çetin (Ed.), *Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri* (107-158) içinde. Ankara: Nobel Yayınları.
- Demirel, G. (2019). İki dillilik ve Hollanda'daki iki dilli Türk çocuklarının anadilleri ve hâkim dilleri arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Kırşehir eğitim fakültesi dergisi*, 20(3), 1312-1339.
- Ertürk, S. (1972). Eğitimde program geliştirme. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Göktürk, A. (2007). Okuma uğraşı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gömlüksiz, N.; Kan, A. (2007). Yeni ilköğretim programlarının dayandığı temel ilke ve yaklaşımlar. *Doğu Anadolu bölgesi araştırmaları dergisi*. 5 (2), 60-66.
- Günay, V. Doğmendea (2015). İki ya da çok dillilik ve Avrupa toplumu. Bu makale 24-25 Nisan 2015 tarihleri arasında Belçika'nın Gent şehrinde yapılan 1. Uluslararası Türkçe Öğretimi Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.
- Güneş, F. (2013). Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Güzel, A. (2010). İki Dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretimi (Almanya Örneği), Ankara: Öncü Kitap.
- Hengirmen, M. (1999). Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaplan, M. (1989). Kültür ve dil. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kıran, Z.; Eziler Kıran, A. (2013). Dilbilime giriş. Ankara: Seçkin Yay.
- Koban Koç, D. (2015). Türkçenin Yabancı/İkinci Dil Olarak Öğretiminde Beceri Öğretimi. *Arif Sarıçoban (Ed.), Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Metodolojisi* (158-187) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Murat Nuhoglu, M.; Taş, H.; Karakuş, E.; Gökaya, H. (2015). Türkçe öğretimi uygulamaları. Ankara: Nobel Yay.
- Nurlu, M.; Vargelen, H.; Altunbay, M.; Özdemir, O.; İnan, K. (2015). Türkçenin Yabancı/İkinci Dil Olarak Öğretimi Politikaları, Arif Sarıçoban (Ed.), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Metodolojisi* (70-115) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ortaköylü, S.; Satılmış, S. ve Eyüp B. (2020). Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik yapılan araştırmalar üzerine bir analiz çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(1), 87-112.
- Özüdoğru, M.; Dilman, H. (2014). Anadil edinimi ve yabancı dil öğrenim kuramları. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sayın, Elisabeth (2001). Serge Doubrovsky'nin edebiyat öğretimi ile ilgili açıklamaları. *Ana Dil Dergisi*, 4(1), 37-53.
- Süverdem, F. B. ve Ertek, B. (2020). İki dillilik ve iki kültürlülük: göç, kimlik ve aidiyet. *The journal of international lingual social and educational sciences*, 6(2), 183-207.
- Şen, Ü. (2016a). İki dilli Türk çocuklarına temel beceri ve temel değerlerin öğretiminde Nasrettin Hoca fıkralarının yeri. *Mehmet Akif Ersoy üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 2016 (40), 257-272.
- Şen, Ü. (2016b). İki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretimi: ilk öğretmenler ve ilk Türkçe dersi öğretim programı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 1023-1036.
- Şen, Ü. (2019). Dil eğitiminin temel kavramları. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Topbaş, S. (2007). Dil ve kavram gelişimi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Uyar, B. (2007). Eyleme ve üretime dayalı varlıklı kültür çalışmaları dersi: Don Kişot ile Nasrettin Hoca'yı tanıştırmak. *Dil Dergisi*. 135 (1), 45-59.
- Uygur, N. (2001). Dilin gücü. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yağmur, K. (2007). İki dilli çocukların dil becerilerinin ölçümü ve eşik kuramı. *Dil Dergisi*. 135 (1), 60-75.
- Yangın, B. (2002). Kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi. Ankara: Dersal Yayınları.